

ПСИХІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ТА ВЕРБАЛЬНА АГРЕСІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА КРИМІНОЛОГІЇ

Діюче кримінальне законодавство України називає два види насильства: фізичне та психічне. Під психічним насильством розуміється погроза застосування фізичного насильства до потерпілого. Під вербальною агресією слід розуміти не тільки погрозу. Це поняття є більш ширшим, ніж поняття психічного насильства: крім фізичного і психічного насильства (погрози) агресивну злочинність складають також інші навмисні дії, що порушують фізичну і психічну цілісність іншої людини, завдають їй матеріальних збитків, перешкоджають здійсненню її намірів, протидіють її інтересам або ж ведуть до її знищення [1, с.316]. Кримінальний кодекс (КК України) містить цілу низку статей, які передбачають кримінальну відповідальність за злочини, які скоюються за допомогою слова. Це наклеп, образа, хуліганство та багато ін. Кримінальна вербальна агресія проявляється у формі дії. Цю дію називають інформаційною. Під інформаційною дією розуміється така поведінка, яка направлена на передачу відповідної інформації іншим особам і виражається у словесній формі, а також у формі різноманітних дій, які несуть інформацію [2, с.162].

Поняття психічного насильства (погрози) передбачає, що у об'єкта злочину є психіка і злочинна інформаційна дія направлена безпосередньо на психіку іншої особи. Але хіба можливо назвати насильство психічним, якщо воно направлено на юридичних осіб, державу, міжнародні організації, які не мають психіки? Доречніше вести мову про кримінальну вербальну агресію. Такі злочини мотивовані ворожнечою та ненавистю до людей. Справедливо підкреслює В.А. Бачинін, що агресивне слово – це вихід на лексичну поверхню темних, неконтрольованих імпульсів у людській психіці... воно вносить в соціальне життя людей потворний, хворобливий фермент дисгармонії [3, с.110]. І це не обов'язково погрози завдати фізичну шкоду. До проявів кримінальної вербальної агресії слід віднести: образу, наклеп, хуліганство. Тому поняття кримінальної вербальної агресії є більш ширшим, ніж поняття психічного насильства. Автор погоджується з О.М. Бандуркою та А.Ф. Зелінським, які вважають, що поняття агресії є значно ширшим, ніж поняття насильства, яке у свою чергу є найбільш гострим і небезпечним проявом агресивної поведінки [4, с.7]. Але поняття вербальної агресії у кримінальному законодавстві не закріпилося. Термін “психічне насильство” не обіймає усіх злочинів, які скоюються за допомогою слова. Тому доречніше говорити про кримінальну вербальну агресію, яка є родовим поняттям відносно психічного насильства. Вона може бути активною, пасивною, прямою та непрямою [5, с.29]. Це у свою чергу дає можливість дати більш повну кримінологічну класифікацію злочинів, які скоюються за допомогою слова. Метою скоєння таких злочинів є мета заподіяння шкоди людям. Але відмінність цих злочинів від інших агресивних у тому, що вони скоюються за допомогою слова, яке може завдати не меншу шкоду, ніж фізич-

не насильство. “Сила, з якою індивід виражає свою ненависть до інших людей та з якою він хоче задовольнити цю ненависть, встановлює міру агресивності – від образи до вбивства” [6, с.209]. Слід відзначити, що вербальна агресія дуже часто переростає у фізичну.

Така ситуація дуже часто зустрічається при скоєнні злочинів, які називають побутовими, коли між членами однієї родини виникає конфлікт, який переростає у взаємні образи, які у свою чергу ведуть до застосування фізичного насильства. Тому попередження таких злочинів є не менш важливим напрямком запобіжної роботи органів внутрішніх справ та судових органів. Треба оперативно, вчасно реагувати на такі ситуації, щоб не допустити скоєння більш тяжких злочинів. Оперативність та своєчасність реагування на такі конфліктні ситуації повинні полягати в притягненні до кримінальної відповідальності за погрозу вбивством, образу, наклеп та ін. Цьому допоможе встановлення спрощеного розгляду кримінальних справ у суді. Цим повинні займатися мирові судді, які у короткий час будуть розглядати ці справи та вирішувати їх. Важливим аспектом спеціально-кримінологічного попередження цих злочинів є віктимологічний аспект. Постійна профілактична робота серед населення, роз'яснення правил поведінки в конфліктних ситуаціях на вулицях, в інших громадських місцях, особливо з громадянами, які перебувають у нетверезому стані, дозволить не допустити переростання образ у фізичне насильство. Сукупність цих заходів дозволить попередити, а в разі скоєння - вчасно прореагувати на злочини, які є проявами кримінальної вербальної агресії.

Надійшла до редколегії 17.03.2000

Список літератури:

1. Хекгаузен Х. Мотивация и деятельность. М., 1986.
2. Общая психология. М., 1976.
3. Бачинин В.А. Слово – вампир // Современное общество. 1993. № 1.
4. Бандурка А.М. Зелинский А.Ф. Вандализм Х., 1996.
5. Бэрон Р., Ричардсон Д. Агрессия. СПб, 1998.
6. Зелинский А.Ф. Криминология: Курс лекций. Х., 1996.

О.В. Бойко

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У КОНТЕКСТІ РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ В ОВС УКРАЇНИ

Зміни у суспільно-політичному житті поставили перед керівництвом МВС, органів, підрозділів внутрішніх справ завдання перегляду форм та методів роботи з персоналом, наближення її до вимог сьогодення. Це знайшло відображення в Концепції розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України, де акцентовано увагу на покращенні соціального захисту, психологічного забезпечення службової діяльності. Це зумовлює актуальність теоретичних досліджень питань організації роботи з персоналом, зокрема психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності ОВС, тому що від правильної організації добору і розстановки кадрів залежить ефективність діяльності всієї системи МВС.